

**جهت تهیه این کتاب می‌توانید با شماره
تلفن‌های ذیل تماس حاصل نمایید.**

۰۲۵-۳۷۷۴۹۲۷۴

۰۹۱۲۶۵۲۵۰۷۰

**همچنین می‌توانید در شبکه‌های
اجتماعی ایتا و تلگرام با شماره فوق
سفارش خود را ثبت فرمایید.**

■ کانال ایتا: nashrehoghoghepoya

■ کانال تلگرام: hoghoghepoyapub

■ کانال پیام رسان بله: pooya_law

■ کانال پیام رسان سروش: pooyalaw

■ فروشگاه اینترنتی: www.hpbook.ir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مجموعہ سوالات اختبار حقوق جلد سوم: حقوق تجارت

مجید عطایی جنتی
سمیرا عسکری، فاطمہ ملکی آزار کی
(قضات دادگستری)

نشر حقوق پویا

مقدمه

«الحمد لله الذی إلیه مصائر الخلق وعواقب الأمر محمد علی عظیم إحسانه ونیر برهانه ونوامی فضله وامتنانه حمداً یكون لحقه قضاء ولشکره أداء»

ستایش خدای را که بازگشت همه آفریدگان و پایان کارها به اوست. او را ستایش می‌کنم؛ به سبب احسان فراوانش و برهان روشنش و فضل و عطای روز افزونش؛ ستایشی که حق او را به جای آرد و سپاس را ادا کند و ما را به ثواب او نزدیک سازد و موجب فزونی بخشش او شود. براساس حدیثی از امام رضا علیه السلام که فرموده‌اند: «من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزوجل» از زحمات همه بزرگوارانی که ما را در تدوین این کتاب یاری نمودند صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نماییم.

با سپاس از سه وجود مقدس:

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم، موهایشان سپید شد تا ما رو سفید شویم و عاشقانه سوختند تا گرما بخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند:

پدرانمان، مادرانمان، استادانمان

در پایان از همه همکاران قضایی استدعا داریم در صورت وجود اشکالاتی اعم از ماهوی و شکلی با ارائه نظرات با ارائه نظرات خود موجبات تکمیل مباحث را فراهم آورند.

سؤال ۱- شرکت‌های تجاری از چه زمانی دارای شخصیت حقوقی می‌شوند؟

ماده ۵۸۳ قانون تجارت مقرر می‌دارد که: «کلیه شرکت‌های تجاری مذکور در این قانون شخصیت حقوقی دارند» و به هیچ وجه معین نمی‌کند که این شخصیت حقوقی از چه زمانی ایجاد می‌شود.

به طور مسلم، شرکت‌های تجاری همانند موسسات و تشکیلات دولتی برای آنکه شخصیت حقوقی پیدا کنند نیاز به ثبت ندارند اما پاسخ به این که شرکت از چه زمانی تشکیل می‌شود در مورد شرکت‌های مختلف یکسان نیست و هر شرکتی تابع قواعد خود است:

۱. شرکت‌های با مسئولیت محدود، تضامنی و نسبی وقتی تشکیل می‌شوند که تمام سرمایه نقدی آنها تأدیه و سهم الشرکه غیرنقدی نیز تقدیم و تسلیم شده باشد. (مواد ۹۶، ۱۱۸ و ماده ۱۸۵ ناظر به ماده ۱۱۸ قانون تجارت)

۲. شرکت سهامی عام پس از تشکیل مجمع عمومی موسس و احراز پذیره‌نویسی کلیه سهام شرکت و پرداخت مبالغ لازم و تصویب اساسنامه شرکت و همچنین انتخاب اولین مدیران و بازرسان و قبول سمت توسط آنان تشکیل می‌شود. (ماده ۱۷ لایحه قانونی ۱۳۴۷)

۳. شرکت سهامی خاص پس از امضای اساسنامه توسط کلیه سهامداران، پرداخت قسمت نقدی سرمایه (که نباید کمتر از ۳۵ درصد کل مبلغ رسمی سهام باشد) انتخاب اولین مدیران و بازرسان توسط کلیه سهامداران و قبول سمت مدیریت و بازرسی توسط مدیران و بازرسان تشکیل می‌شود. (ماده ۲۰، لایحه قانونی ۱۳۴۷)

۴. شرکت مختلط سهامی در صورتی تشکیل می‌شود که مقررات مندرج در ماده ۱۷۶ قانون تجارت رعایت شده باشد این مواد عبارتند از: ماده ۲۸، ۳۸ و ۳۹ قانون تجارت ۱۳۱۱ راجع به شرکت‌های سهامی که در این مورد هنوز به قوت خود باقی اند، به موجب این مواد برای تشکیل شرکت لازم است:

(۱) تمام سرمایه از طرف شرکاء تعهد شده و لااقل یک سوم آن پرداخت شده باشد (مواد ۳۸ و ۳۹ قانون تجارت ۱۳۱۱)

۲) سهم الشرکه شرکای سهیم به سهم یا قطعات سهم به شرح مندرج در ماده ۲۸ قانون تجارت ۱۳۱۱ تقسیم شده باشد.

۵. تشکیل شرکت تعاونی تابع مقررات حاکم بر تشکیل شرکتی است که قالب شرکت تعاونی را تشکیل می‌دهد. برای مثال اگر شرکت تعاونی قالب شرکت سهامی را انتخاب کرده باشد زمان تشکیل آن تابع مقررات این شرکت خواهد بود و قس علی هذا.

۶. قانونگذار در خصوص زمان تشکیل شرکت مختلط غیرسهامی مقرراتی وضع نکرده است. مسلم است که شخصیت هیچ شرکتی از زمان انعقاد قرارداد و به صرف آن ایجاد نمی‌شود. چرا که انعقاد قرارداد به خودی خود به معنای تشکیل سرمایه جمعی نیست و تا عملاً چنین سرمایه ای تشکیل نشود تعهد مستقل برای شرکت ایجاد نمی‌شود. ماده ۱۵۰ قانون تجارت این شبهه را القاء کند که شرکت مختلط غیرسهامی باید ثبت شود تا شخصیت حقوقی پیدا کند اما مفهوم مخالف ماده ۱۵۲ قانون تجارت این شبهه را تا حدودی برطرف می‌کند بدین شرح که اگر شریک مزبور سهم الشرکه خود را پرداخته باشد طلبکاران فقط می‌توانند به شرکت مراجعه کنند زیرا شرکت با پرداخت سهم الشرکه از جانب شرکاء تشکیل می‌شود و مراجعه به شرکاء مورد ندارد برعکس تا زمانی که سهم الشرکه شرکاء پرداخت نشده طلبکاران می‌توانند شخصیت حقوقی شرکت را نادیده بگیرند و به طور مستقیم به شرکاء که سهم الشرکه را هنوز نداده اند مراجعه کنند. از این گذشته برای تعیین تاریخ تشکیل شرکت مختلط غیرسهامی می‌توان از قاعده وحدت ملاک استفاده کرد. در واقع قانونگذار در مورد شرکت‌های با مسئولیت محدود و تضامنی مقرر داشته که شرکت وقتی تشکیل می‌شود که تمام سرمایه نقدی پرداخت و سهم الشرکه غیرنقدی نیز تقدیم و تسلیم شده باشد (مواد ۹۶ و ۱۱۸ قانون تجارت) با توجه به اینکه شرکت مختلط غیرسهامی آمیخته ای است از شرکت‌های تضامنی و با مسئولیت محدود اجرای مقررات این دو شرکت در مورد شرکت مختلط غیرسهامی کاملاً منطقی است. پس به نظر ما در مورد شرکت مختلط غیرسهامی نیز باید گفت که شرکت زمانی تشکیل شده تلقی می‌شود که تمام سرمایه نقدی تأدیه و سهم الشرکه غیرنقدی نیز تقسیم و تسلیم شده باشد.

(اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت/ شرکت‌های تجاری، جلد اول، سمت، چاپ شانزدهم، ۱۳۹۱، ص ۴۸-۵۱-۴۲)

سؤال ۲- انواع شرکت های تجاری و تقسیم بندی آنها را نام ببرید.

مطابق ماده ۲۰ قانون تجارت، شرکت های تجاری بر هفت قسم هستند:

- ۱- شرکت های سهامی
- ۲- شرکت با مسئولیت محدود
- ۳- شرکت تضامنی
- ۴- شرکت مختلط غیرسهامی
- ۵- شرکت مختلط سهامی
- ۶- شرکت نسبی
- ۷- شرکت تعاونی تولید و مصرف

طبقه بندی شرکت ها براساس مسئولیت شرکاء که به سه دسته تقسیم می شوند:

- ۱- شرکت هایی که در آنها مسئولیت شرکاء نامحدود است یعنی دارایی شخصی شرکاء نیز وثیقه طلب طلبکاران شرکت است مانند: شرکت های تضامنی و شرکت های نسبی
- ۲- شرکت هایی که در آنها مسئولیت کلیه شرکاء محدود به آورده آنهاست مانند: شرکت های سهامی - شرکت های با مسئولیت محدود.
- ۳- شرکت هایی که در آنها بعضی شرکاء مسئولیت نامحدود دارند و بعضی محدود مانند: شرکت های مختلط سهامی و مختلط غیرسهامی.

البته شرکت های تعاونی نیز برحسب اینکه شکل کدام یک از شرکت ها را گرفته باشند وضعیتی متفاوت دارند، هر چند در عمل فقط به صورت شرکت سهامی تشکیل می شوند.

طبقه بندی شرکت ها براساس طرز تشکیل آنها که به دو دسته می توان تقسیم کرد:

- ۱- شرکت های قانونی: شرکت هایی هستند که مطابق مقررات قانون تجارت تشکیل شده، در قالب یکی از شرکت های مزبورند مانند: شرکت های سهامی، شرکت نسبی، شرکت تضامنی، شرکت های مختلط و تعاونی.

- ۲- شرکت های عملی: که ممکن است ظاهر یا مخفی باشند و شرکت هایی هستند که در عمل وجود دارند، بدون آنکه به شکل یکی از شرکت های موضوع قانون تجارت درآمده و مطابق قانون اخیر تشکیل شده باشند، البته در حقوق ایران، ماده ۲۲۰ قانون تجارت وضع

این شرکت‌ها را چنین بیان می‌کند: «هر شرکت ایرانی که فعلاً وجود داشته یا در آتیه تشکیل شود و با اشتغال به امور تجاری خود را به صورت یکی از شرکت‌های مذکور در این در نیاورده و مطابق مقررات مربوط به آن شرکت عمل ننماید، شرکت تضامنی محسوب شده و احکام راجع به شرکت‌های تضامنی در مورد آن اجرا می‌گردد.»

طبقه‌بندی شرکت‌ها براساس قابلیت انتقال حصه شرکاء که به دو قسم تقسیم می‌شوند:

۱- شرکت‌های اشخاص، به شرکت‌هایی گفته می‌شود که در آنها شخصیت شریک دارای اهمیت است، این اهمیت بیشتر از حیث روابط میان خود شرکاء است هر چند که برای طلبکاران نیز دارای اثر است به همین دلیل در این شرکت‌ها انتقال حصه شریک به اشخاص ثالث فقط با رضایت دیگر شرکاء میسر است مثال بارز این شرکت‌ها شرکت تضامنی است ولی شرکت‌های نسبی، مختلط غیرسهامی، با مسئولیت محدود و تعاونی را که به یکی از این صور ایجاد شده باشد می‌توان جزء شرکت‌های اشخاص به حساب آورد.

۲- شرکت‌های سرمایه شرکت‌هایی هستند که در آنها حصه شریک یعنی سهمی که در شرکت دارد به آسانی قابل انتقال است مانند شرکت‌های سهامی خاص و عام و شرکت مختلط سهامی که در آنها علی‌الاصول شریک منعی در انتقال سهام خود ندارد.

طبقه‌بندی شرکت‌ها براساس موضوع آنها که به دو نوع تقسیم می‌شوند:

۱- شرکت‌های تجاری از حیث موضوع یعنی برای آنکه بتوانند تشکیل شوند باید به امور تجاری بپردازند مانند: شرکت‌های با مسئولیت محدود، شرکت تضامنی و مختلط غیرسهامی که قانونگذار به صراحت شرط تشکیل آنها را پرداختن به امور تجاری قرار داده است.

شرکت مختلط سهامی نیز شرکت تجاری است هر چند که قانونگذار به خطا شرط تشکیل آن را پرداختن به امور تجاری قرار نداده است.

۲- شرکت‌های تجاری از حیث شکل که قانون تجارت برای تشکیل آنها تجاری بودن فعالیت را شرط ندانسته است مانند شرکت تعاونی که برحسب شکل تجاری هستند البته این شرکت‌ها با تصویب قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ از حوزه عمل قانون تجارت خارج شده‌اند.

طبقه‌بندی شرکت‌ها براساس صاحبان سرمایه که به دو قسم تقسیم می‌شوند:

- ## ۱- شرکت‌های خصوصی

- ## ۲- شرکت‌های دولتی

طبقه‌بندی شرکت‌ها براساس تابعیت آنها که می‌توان به دو گروه تقسیم کرد:

- ## ۱- شرکت‌های ایرانی

- ## ۲- شرکت‌های خارجی

(اسکینی، ربیعا، پیشین، ص ۷۹-۸۹)

[illegible]

**سؤال ۳- شرکت‌های سهامی دارای چند مجمع می باشند؟
وظایف مجمع عمومی فوق‌العاده چیست؟**

مطابق ماده ۷۳ لایحه قانونی، ۱۳۴۷ مجامع عمومی، به ترتیب عبارتند از:

۱- مجمع عمومی عادی

٢- مجمع عمومي، فوق العاده

۳- مجمع عمومی، مؤسس

اما در خصوص صلاحیت مجمع عمومی فوق العاده باید گفت که قانونگذار در ماده ۸۳ لایحه قانونی ۱۳۴۷ مقرر کرده است: «هرگونه تغییر در مواد اساسنامه یا در سرمایه شرکت یا انحلال شرکت قبل از موعد منحصراً در صلاحیت مجمع عمومی فوق العاده است.»

لازم به یادآوری است که باید نسخه‌ای از صورت جلسه مجمع عمومی فوق‌العاده راجع به هر نوع تغییر در مواد اساسنامه برای ثبت به مرجع ثبت شرکت‌ها ارسال شود. (بند ۳ ماده ۱۰۶ لایحه قانونی، ۱۳۴۷)

(اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت / شرکت‌های تجاری، جلد دوم، سمت، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۱، ص ۱۶۱-۱۶۰)

[illegible]

سؤال ۴- انتقال سهام در شرکت‌های سهامی عام چگونه است؟

در شرکت‌های سهامی عام، صاحب سهم در انتقال سهم آزادی کامل دارد به این معنا که در اساسنامه شرکت نمی‌توان خلاف آن را مقرر کرد در واقع به موجب ماده ۴۱ لایحه قانونی ۱۳۴۷: «در شرکت‌های عام نقل و انتقال سهام نمی‌تواند مشروط به موافقت مدیران شرکت یا مجامع عمومی صاحبان سهام شود» چون ماده اخیر جنبه امری دارد موسسان و به طور کلی تمام شرکاء نمی‌توانند برخلاف آن توافق کنند.

به عکس در مورد شرکت‌های سهامی خاص، آزادی انتقال سهم به عنوان یک اصل پذیرفته شده است ولی مجمع عمومی یا شرکت با نمایندگی مدیران آن می‌توانند این آزادی را محدود کنند این قاعده از مفهوم مخالف ماده ۴۱ لایحه قانونی ۱۳۴۷ استنباط می‌شود که نقل و انتقال سهام در شرکت‌های سهامی عام را پیش‌بینی کرده است. ترتیب اخیر قابل انتقاد به نظر می‌رسد. از یک طرف محدود کردن آزادی انتقال سهم در اساسنامه با منوط کردن انتقال به تصمیم مجمع عمومی یا نهاد دیگر شرکت به اصل آزادی انتقال سهم که ذاتی شرکت سهامی است خدشه وارد می‌کند و موجب می‌شود صاحب سهمی که شخص ثالثی را پیدا کرده تا سهم او را بخرد نتواند سهمش را منتقل کند. از طرف دیگر نمی‌توان این واقعیت را نادیده گرفت که شرکای شرکت سهامی خاص که ممکن است از تعداد محدودی شریک تشکیل شده باشند حق دارند از ورود اشخاص ناخواسته و غریبه جلوگیری کنند و به شرکت خود حالت خانوادگی یا کاملاً حرفه ای بدهند. با توجه به موارد مذکور قانونگذار در لایحه قانونی ۱۳۴۷ راه حل متعادل برای انتقال سهام در شرکت سهامی خاص پیش‌بینی کرده است اگر در اساسنامه پیش‌بینی نشده باشد که سهام شرکت قابل نقل و انتقال نیست مگر برای مثال با موافقت مجمع عمومی، سهم آزادانه قابل نقل و انتقال خواهد بود. مع ذلک با اینکه منوط کردن انتقال سهم به اشخاص ثالث به موافقت شرکت (مجمع عمومی یا مدیران) در برخی مواقع مفید است قانونگذار باید برای آن شرایطی را پیش‌بینی کند که موجب سوءاستفاده نشود. اما در خصوص شکل انتقال، باید گفت هرگاه سهم بی نام باشد در قانون برای انتقال آن تشریفات مقرر شده که باید رعایت شود در غیر این صورت انتقال از نظر شرکت و اشخاص ثالث معتبر نخواهد بود. به موجب ماده ۴۰ لایحه قانونی ۱۳۴۷: «انتقال سهام با نام باید در دفتر ثبت سهام شرکت به ثبت برسد و انتقال دهنده یا وکیل یا نماینده قانونی او باید انتقال را در دفتر مزبور امضا کند. در موردی

سؤال ۶- موارد انحلال شرکت سهامی کدامند؟

موارد انحلال شرکت سهامی در مواد ۱۹۹ و ۲۰۱ لایحه قانونی ۱۳۴۷ قید شده است بدین ترتیب:

۱- انحلال یا قهری است: هرگاه شرکت ورشکسته شود و حکم ورشکستگی

آن صادر گردد، منحل می‌شود. (بند ۳ ماده ۱۹۹ لایحه قانونی ۱۳۴۷)

۲- یا به تشخیص مجمع عمومی و بنا به تصمیم آن صورت می‌گیرد: به طور

مثال اگر بر اثر زیان حداقل نصف سرمایه شرکت از میان برود، باید مجمع

عمومی فوق‌العاده به دعوت هیئت مدیره تشکیل شود و به کاهش سرمایه

شرکت، یا انحلال آن رأی دهد. در صورتی که هیئت مدیره مجمع اخیر را

دعوت نکند یا مجمعی که دعوت می‌شود نتواند مطابق مقررات قانونی

منعقد گردد (به سبب عدم نصاب) هر ذی نفع می‌تواند انحلال شرکت را

از دادگاه صلاحیت دار درخواست کند.

۳- یا به موجب حکم دادگاه است بدین شرح که:

۱. وقتی که شرکت موضوعی را که برای آن تشکیل شده است انجام داده یا انجام آن

غیرممکن شده باشد منحل شود (بند یک ماده ۱۹۹ لایحه قانونی ۱۳۴۷)

انحلال شرکت را مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام باید اعلام کند هرگاه مجمع اخیر

به دلیلی برای اعلام انحلال شرکت تشکیل نشود یا به انحلال آن رأی ندهد، هر ذی‌نفع

می‌تواند انحلال شرکت را از دادگاه درخواست کند (بند ۴ ماده ۲۰۱ لایحه قانونی)

۲. اگر شرکت برای مدتی معین تشکیل گردیده و آن مدت منقضی شده باشد منحل

می‌شود مگر آنکه مجمع عمومی فوق‌العاده مدت شرکت را قبل از انقضاء تمدید کرده باشد

(بند ۲ ماده ۱۹۹ و بند ۴ ماده ۲۰۱ لایحه قانونی ۱۳۴۷)

۳. هرگاه انحلال شرکت به دلیل موجه لازم باشد شرکت منحل می‌شود دلایل موجه انحلال

شرکت در لایحه قانونی ۱۳۴۷ به صراحت پیش‌بینی شده است که عبارتند از:

* موردی که شرکت زیان کرده و حداقل نصف سرمایه آن بر اثر زیان از بین رفته باشد و مجمع عمومی به حکم ماده ۱۴۱ لایحه قانونی ۱۳۴۷ به دلیلی تشکیل نشود یا تشکیل شود ولی نه به انحلال شرکت رأی دهد، نه به کاهش سرمایه.

* در ماده ۲۰۱ لایحه قانونی ۱۳۴۷ سه مورد پیش‌بینی شده است که در آنها هر ذی نفع می‌تواند انحلال شرکت را از دادگاه تقاضا کند:

- در صورتی که تا یک سال پس از به ثبت رسیدن شرکت هیچ اقدامی جهت انجام موضوع آن صورت نگرفته باشد و نیز در صورتی که فعالیت های شرکت در مدت بیش از یک سال متوقف شده باشد.
- در صورتی که مجمع عمومی سالانه برای رسیدگی به حساب های هر یک از سال های مالی تا ده ماه از تاریخی که اساسنامه معین کرده است تشکیل نشده باشد.
- در صورتی که سمت تمام یا بعضی از اعضای هیئت مدیره و همچنین سمت مدیر عامل شرکت طی مدتی زائد بر شش ماه بلامتصدی مانده باشد.

* فرض دیگری که در قانون پیش‌بینی شده است و در صورت تحقق آن هر ذی‌نفع می‌تواند انحلال شرکت را از دادگاه صلاحیت دار بخواهد، فرض مندرج در ماده ۵ لایحه قانونی ۱۳۴۷ است و آن زمانی است که سرمایه شرکت سهامی از حداقل میزان قانونی کمتر می‌شود و شرکت به نوع دیگری از انواع شرکت‌های مذکور در قانون تجارت تغییر شکل پیدا نمی‌کند لازم به ذکر است هرگاه قبل از صدور رأی قطعی سرمایه شرکت به حد قانونی برسد، دادگاه حکم به انحلال نخواهد داد.

(اسکینی، ربیعا، پیشین، ص ۲۸۳-۲۷۹)

.....

.....

.....

.....

.....